

sterium cognoverit; ergo locutus est non in sensu tropico aut mystico, sed in sensu obvio; adeoque dicendo se primogenitum Esau mentitus est.

R. Gratis dato, licet non concessio ant., neg. conseq. quia equidem conformavit mentem suam sensui et intentioni matris, cui mysterium divinitus erat revelatum, cujusque judicio suum sine hæsitatione subiciebat; ut supra diximus.

Inst. Mysterium in historia latens non tollit sensum historicum et litteralem; ergo videtur equidem mentitus.

R. 1. Sensum litteralem S. Scripturæ esse duplicem; proprium scilicet et figuratum: adeoque licet forsitan non proprius, reperitur equidem hic sensus figuratus; ut in antecedentibus ostensum est.

R. II. Cum Theod. et aliis, quod in toto contextu verborum Jacob, sensus litteralis verus invenitur; cum fuerit primogenitus jure electionis, licet non fuerit nativitate. Unde non male totum contextum sic exponit Tirinus: *Ego sum primogenitus tuus Esau*, scilicet figuratus et personatus; nam et decreto divino, et jure emptionis sum primogenitus tuus, atque ut privilegio primogenituræ mihi debito jam fruar, et solemniter a te benedicar, cum id alia ratione non possim sperare a te, qui fratri meo nimium afficeris hactenus, indui personam ejus quem putas esse primogenitum tuum, et feci sicut præcepisti mihi, scilicet vero primogenito tuo: nam licet materialiter et ex errore præceperis Esau, ut pararet tibi grata cibaria, et ita sese ad benedictionem præpararet; formaliter tamen intendisti id ei præcipere, qui voluntate et decreto divino (cui utique semper conformis fuit intentio Isaac) primogenitus tuus esset. Cum autem ego ille sim, et jam tibi hæc eadem in eum finem pararim, vere affirmare possum, fecisse me sicut præcepisti mihi. *Surge*, itaque, *sede*, et *comede de venatione mea*, quam non in agro, sed in stabulo venatus sum.

Inst. V. Jacob dixit se esse Esau, quod et vestibus ac hædinis pellibus finxit: atqui non erat Esau; ergo mentitus est personam Esau, eamque finxit.

R. Disting. min. Non erat Esau vi nativitatis et nominationis humanæ; concedo: vi electionis divinæ; nego min. Imo etiam Esau dici poterat vi primariæ intentionis paternæ: nam rogavit accedentem filium: *Quis es tu, fili mi?* primario in ordine ad benedicendum primogenito: atqui in ordine ad accipiendum benedictionem paternam jure divino Jacob erat primogenitus; ergo vi primariæ intentionis paternæ, translato jure ad substantiam, poterat dici Esau. Quidni enim jus habens ad substantiam, jus saltem improprium habuerit in his circumstantiis ad nomen amphibologicum? Sane si quis comædus repræsentans personam regis diceret, *ego sum rex Jacobus*, v. g., non mentiretur, quamvis adstantes id non intelligerent, sed tantum amphibolice loqueretur; idque ideo, quia sub sensu dubio vult significare se repræsentare personam regis: cur potius Jacob (qui insuper jure divino rei substantiam sibi vindicare intendebat) fuerit mentitus dicens se esse Esau, cum sub

verbis amphibologicis significare potuerit, quod jure divino repræsentaret eum, qui nativitate erat primogenitus, licet Isaac intentum hunc verborum sensum non intellexerit?

Etenim quod Jacob non debuerit respondere ad totalem sensum et intentionem patris, declarari potest exemplo Raphaelis archangeli (de quo supra), cujus verba Tobias intellexit de persona aliqua inter Judæos nominata, angelus autem de spirituali patre et generatione, quia angeli sunt filii Dei secundum gratiam, etc. Idem etiam declarari potest exemplo Christi, qui Joan. II dixit Judæis: *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud*; quod Judæi de templo manufacto intellexerunt, Christus autem de templo corporis sui.

Ex quo a fortiori sequitur, quod sine mendacio personam Esau vestibus et hædinis pellibus fingere potuerit: nam fatente vel ipso A Lapide, hic nobis contrario, facta sepe a mendacio excusari possunt, ubi verba non possunt.

Inst. VI. Jacob ad istam subtilitatem non reflexit, nec talia tantaque versabat animo; cum simplex esset, rectus, et candidus; ut discurret A Lapide.

R. Neg. assumpt., quia non est dubium, quin a matre fuerit probe instructus; licet de se simplex fuisse supponatur. Præterea quanquam fuerit simplex, rectus et candidus moribus; quod tamen in hoc negotio agendo non fuerit adeo simplex, satis patet ex modo, quo iniquam vexam a fratre prudenter et opportune redemit eo tempore, quo ex venatione lassus Esau parato prandio avidius inhiabat, utens voce *vendere*, exigensque fratrum juramentum, quo jus sibi a Deo concessum firmiter stabiliret. Revera illa omnia non sapiunt magnam in hoc negotio simplicitatem.

Deinde, in sententia nostra, potuit esse a Deo instructus; cum hic possit esse auctor sermonis amphibologici, quo justa de causa utimur. Denique fuit justus, rectus et candidus, igitur potius videtur inferendum: ergo non est mentitus, sed sermone accipiti justa de causa usus est.

Inst. VII. Verba definite et determinate rem et mentem loquentis significant: ergo ad hoc illudve significandum flecti non possunt: ut rursus ratiocinatur A Lapide.

R. Disting. ant. Verba univoca determinate significant, etc.: concedo: verba æquivoca seu amphibologica; nego ant. Jam vero admissum est ante, quod justa de causa sermone amphibologico usus sit Jacob; adeoque ruit consequentia.

Unde non satis fundate restringit A Lapide hæc Jacobi verba (*Feci sicut præcepisti mihi, etc., comede de venatione mea*) quasi hunc solum sensum continerent: *Sumpsit arcum et arma, venatus sum, en fera, quam apprehendi et coxi, comede ex ea; cum sensum ante datum habere possint: siquidem Calepinus verbo *venor* ait, per translationem *venari* capimus pro *captare*, hoc est artificio quodam et arte querere. Unde et nonnulli alii reflectunt, quod *de venatio**

etiam in hebræo habeat diversam significationem, et idem importet quod *studiosa inventio*; quæ locum habuit in præparatione pulmenti, quod Jacob dedit patri suo.

Inst. VIII, cum Abulensi: Si Jacob postulatus fuisset, ut juraret se esse Esau, et jurasset, perjurus fuisset, qui non jurasset ad mentem et intentionem patris exigentis juramentum: ergo etiam mentitus est patri, quando sine juramento respondit alio sensu se esse Esau, quam pater intendit.

R. 1. Retorquendo argumentum in duobus exemplis supra allegatis, et querendo an Christus jurando se destructurum templum, quod Judæi intelligebant de manufacto, et Christus de corpore suo, fuisset perjurus? Item an angelus Raphael jurando se esse Azariam magni Ananæ filium, perjurus fuisset, eo quod non jurasset ad mentem Tobie? Sicut ergo ad hæc exempla responderi debet, ita ad argumentum propositum. Interim certo constat, nec Christum, nec Raphaellem fuisse mentitos; quidni ergo idem asseratur de Jacob, cum habuerit justam causam sic respondendi patri Isaac?

R. 2. Quando jus est exigendi juramentum in uno determinato sensu, tunc esse obligationem ex parte jurantis, ut eundem sensum intendat, et sic non datur locus amphibologiæ, eo quod per tales circumstantias verba restricta sint ad unum sensum. Hoc autem locum non habet in omni interrogatione; quia potest interrogatus jus habere ut alium sensum intendat, sed vere per verba significatum; ut patet in responso Raphaelis archangeli. Igitur etiam Jacob non potuisset excusari a perjurio, videtur tamen excusandus a mendacio, præsertim cum responderit ad intentionem patris primariam.

Obj. III. Mysterium latens quidem fuit ex parte Dei; sed mendacium fuit ex parte Jacob: adeoque dictis Jacob niti non potuit; cum veritas niti non possit falsitate.

R. Quod mysterium quidem primario fuerit ex parte Dei, sed secundario etiam fuit ex parte Jacob; cum ex consilio matris, mysterio a Deo revelato per omnia fuerit obsecutus (idque sine mendacio), adeoque veritas non nititur falsitate.

Obj. IV. cap. *Gaudemus* de Divitiis Innoc. III dicit Jacob excusari a mendacio, quia Deo auctore fecit et dixit ea quæ hic referuntur, sicuti ab adulterio excusantur patriarchæ, qui ex commissione Dei acceperunt secundam uxorem vivente prima; ergo supponit ipsum fuisse mentitum.

R. 1. Si ista consequentia valeat, ex eodem antecedente etiam inferri poterit: ergo supponit patriarchas in casu fuisse adulteros.

R. 2. Neg. conseq. quia potius colligitur oppositum: nam ex mente pontificis excusari ab adulterio in casu est, adulterium non committere; ergo etiam excusari a mendacio, est non mentiri.

Demum sunt, qui Jacob a mendacio eximunt dicendo, verbis illis, quæ protulit, nihil contra ipsius mentem significari: etenim dicendo: *Ego sum primo-*

genitus tuus Esau, significare voluit: ego sum loco Esau primogeniti tui ejusque vices impleo; jam enim ille non est primogenitus, tum quia primogenituræ suæ jura mihi vendidit (ut probe nosti), tum quia a Deo, loco illius electus sum. Similiter cum addit: *Feci sicut præcepisti*, intendebat significare, a se esse adimpleta ea, quæ alio tempore jusserat pater. Hæc autem verba: *Comede de venatione mea*, eo sensu volunt ab ipso prolata, ac si dixisset: *Comede carnes a me paratas, quæ suo sapore et odore carnem venatione captam, ac ferinam referunt et redolent.*

Quidquid sit, sicut duplex est filiorum genus, quorum alii sunt secundum carnem, alii secundum jus (ut patet ex Apost. ad Rom. IX, 6 et seq. dicente: *Non omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ; nec qui semen sunt Abraham, omnes filii; sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine*); sic duplex quoque admitti potest primogeniti genus, quorum unus sit secundum carnem, alter primogenitus secundum jus; maxime cum Apost. ibidem immediate exemplificet in Jacob et Esau.

CAPUT XXVIII.

Jacob fugiens Esau proficiscitur in Mesopotamiam, eique obdormiscens, ad viam, laborisque solatium exhibetur apparitio angelicæ et divinæ protectionis, sub figura scalæ ad cælos usque pertingentis: hinc mutato loci nomine ac voto facto Deo, iter prosequitur.

QUÆSTIO UNICA. — AN HOC CAP. CULPANDUS SIT JACOB.

Tribus de causis hic aliquibus videri posset culpandus Jacob.

1. Quia surgens mane Jacob, tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, et crexit in titulum: porro hoc vetitum est Lev. XXVI, 1, ubi dicitur: *Nec titulos erigatis, nec insigne lapidem ponetis in terra vestra.*

2. Fudit oleum desuper, quod redolere videtur paganismum; cum id ipsum præstarent pagani, ut docent Clemens Alexand. lib. VII Strom., et Arnobius lib. I cont. Gentes.

3. Vovit etiam votum *ŷ. 20*; quod ex variis capitibus videtur fuisse culpabile; ut patebit in objectionibus hic subjiciendis.

Verum nullo ex capite hic reprehensibilem esse Jacobum, satis constat inter catholicos: quia omnes istæ actiones non nisi religionem sonant, et gratitudinem erga Deum, cujus providentiam et affectum singularem erga se in hoc itinere Jacob expertus est. Unde

R. ad 1, quod lapidem illum non erexit in titulum, ut adoraret eum (quod prohibetur loco Lev. objecto), sed tum, ut certum haberet in suo reditu signum loci illius, in quo Deus ipsi apparere, et in tantum benedicere dignatus fuerat; tum ut beneficii illius perenne haberet memoriale: quod imitati sunt Israelitæ Josue IV, 8 et 9, ubi duodecim lapides collegerunt, et erexerunt tam in castris quam in Jordane, in perpetuam rei memoriam et gratitudinem, eo quod sicco pede trajecissent Jordanem. Deinde intentio ejus erat ibidem in reditu suo extruere al-

tare, ut ipsi mandatur, infra cap. XXXV.

Ad 2 dico, quod paganismum nequaquam fuerit imitatus Jacob, sed rem vere sacram peregerit: cum enim jure electionis divinæ primogenitus esset et sacerdos, oleum illud Deo litavit, et erectum altaris futuri lapidem consecravit. Hinc et locum illum vocavit *Bethel*, hoc est domum seu templum Domini.

Exemplum hoc Deus in V. Lege Judæos imitari voluit, dum præscripsit solemnitatem consecrandi altaria per olei sacri infusionem. Eundem quoque ritum etiam in Lege N. observat Ecclesia, dum in altaris consecratione episcopus illud in quinque diversis partibus oleo inungit, cantante interim clero: *Erexit Jacob lapidem in titulum*, etc.

Ad 3 dico nihil quoque in illo voto fuisse in ordinatum: vovit enim ob finem legitimum, ad majorem nempe Dei cultum et gloriam, ad testandam animi gratitudinem, et beneficia honesta atque licita impetranda.

Obj. I. Vovit sub dubio et in fide hæsitans, dicens: *Si fuerit Dominus mecum*, ac si non esset ubique et cum omnibus. Porro tanto magis imputabilis fuit Jacobo ista dubitatio, quia Dominus ipsi promiserat omnem tutelam et benedictionem *̄. 13, 14, et 15.*

R. Neg. assumpt. 1. Quia particula *si* non est dubitantis, sed exorantis, ut Deus ipsi propitius fiat, etc.; aut si mavis,

R. 2, particulam *si* poni pro particula *quando* et *postquam*, quæ nullam important dubitationem, sed magnam potius Jacobi fiduciam, etc.

Obj. II. Vovit sub conditione illicita, imo velut impia: *Si fuerit mecum, etc., erit mihi Dominus in Deum*; quasi diceret: Si vero non fuerit mecum, non erit mihi in Deum.

R. Falsitatem assumpti patere ex eo quod particula *si* potius sit distinctiva temporis, quam conditionalis; cum significet idem quod *postquam*. Deinde quantum esset conditionalis, recte hoc votum sic intelligitur: Si fuerit Dominus mecum, etc., novo titulo erit mihi in Deum, et singulares hos ipsi impendam honores.

Obj. III. Decimas juxta legem Exodi XXII offerre debebant Judei; ergo illæ non erant specialis materia voti.

R. Quod argumentum hoc currat extra oleas, cum illa lex, diu postea sancita, non affecerit Jacobum. Unde in lege naturæ non nisi aliquam bonorum suorum partem offerebant fideles. Vide S. Thom. 2-2, q. 87, a 1, 8, et ad 5: item Sylvium in eum locum.

Obj. V. Spondet se futurum Dei cultorem, si panem dederit, etc., ergo in isto voto videtur fuisse mercenarius.

R. Neg. conseq., quia non desideravit panem, etc., per modum mercedis, sed per modum necessariæ sustentationis; in quo nihil esse inordinatum Christus ipse docet, ex cujus præcepto oramus: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

P. 1, quomodo *̄. 5* dicatur: *Venit (Jacob) in Me-*

sopotamiam: quandoquidem tunc nondum eo venisset; ut patet ex *̄. 10*, et cap. seq.

R. Id dici per prolepsim; nam priusquam eo perveniret, multa certo contigerunt deinceps fusius enarranda. Voluit enim Moyses simul quasi in synopsis hic ob oculos ponere, et proponere gesta, tam Esau quam Jacob, ejusque a fratre fugam et fugæ terminum, ut deinde eam in sequentibus resumat et narret fusius.

P. 2, quomodo dicatur *̄. 9* de Esau: *Ivit ad Ismaelem et duxit uxorem.*

R. Hoc dici, quia ivit ad familiam Ismael, sive ad Ismaelitas; nam 14 annis jam Ismael erat mortuus: siquidem obiit anno ætatis suæ 137 (ut patet ex cap. XXV, 17), ac consequenter anno ætatis Isaac 125: nam 14 annis Isaac senior erat; ut monstratum est cap. XXI. Cum igitur hæc historia contigerit anno vitæ Isaac 137, clare sequitur quod Ismael jam a 14 annis mortuus esset; ac consequenter per Ismael intelliguntur ejus posterii, ex ipso *Israelite* dicti, sicut per *Israel* sæpissime in Scriptura intelliguntur posterii Jacob, ex altero ejus nomine (de que cap. XXXV, 10) *Israelite* dicti.

CAPUT XXIX.

Jacob a Laban avunculo suo susceptus nuptias Rachelis septennii labore meretur; cui cum supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem servire cogitur. Rachel plus a Jacobo amata, manet sterilis: Lia parit Ruben, Simeon, Levi et Judam.

QUESTIO I. — AN IN INITIO, AN VERO IN FINE PRIMI SEPTENNII, LABAN FECERIT NUPTIAS.

Dico 1. *Profectus ergo Jacob* (Dei visione ac promissione roboratus) *venit in terram orientalem* (siquidem Mesopotamia magis orientalis est, quam Palestina, inquit Marius) pastoresque Haran interrogat: *Notis Laban filium Nachor?* Id est nepotem Nachor, ex filio Bathuele: sed Nachor nominatur, quia notior et familie totius caput.

Dico 2, cum S. P. Aug. Q. 87 in Gen. quod scriptum est (*̄. 11*), *Osculatus est Jacob Rachel... consuetudinis quidem fuit, maxime in illa simplicitate antiquorum, ut propinqui propinquos oscularentur. Sed quæri potest, inquit S. D., quomodo ab incognito illa osculum acceperit, si postea (*̄. 12*) indicavit Jacob propinquitatem suam?*

Respondet autem S. P., *intelligendum est, aut illum, qui jam (*̄. 6*) audierat quæ illa esset, fidenter in ejus osculum irruisse, aut postea Scripturam narrasse per recapitulationem, quod primo factum erat, id est, quod indicaverat Jacob quis esset. Proinde commode dici potest, quod ordo narrationis hic sit inversus, sic ut declaratio propinquitatis præcesserit osculum, et ita communiter tenent interpretes.*

Dico 3. *Cum audisset (Laban *̄. 13*) venisse Jacob filium sororis suæ, occurrit obviam ei: complexusque eum et in oscula ruens, duxit in domum suam. Cui Jacob pro nuptiis Rachelis servitium septenne offert:*

aliis quippe bonis carebat. In fine autem septem annorum servitutis Jacobi, Laban fecit nuptias, ut dicitur *̄. 22*. Usserius et pauci alii volunt, has nuptias esse celebratas in fine mensis illius qui notatur *̄. 14*, quo diligentiam et strenuitatem Jacobi Laban experiri voluit. Verum quod hæc sententia ægre admodum sustineri queat,

Prob. I. Quia ista sententia manifeste repugnat Scripturæ verbis, non solum *̄. 20*, in quo dicitur: *Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis*, ac consequenter *̄. 14* nondum ea potitus erat; sed maxime *̄. 23*, ubi cum delusum se videret a Labane, objurgans eum dixit: *Nonne pro Rachel servivi tibi? Quare imposuisti mihi?* Non dicit, *Servitutum me promisi*, sed, *Servivi*. Ergo tempus servitutis, de quo *̄. 18* cum socio suo contraxerat, jam finitum erat. Unde etiam in Bibliis hebræis Ariæ Montani habetur: *Nonne in Rachel servivi tecum?*

Prob. II, ex *̄. 21*, ubi Jacob ad Laban dicit: *Da mihi uxorem meam, quia jam tempus impletum est, ut ingrediar ad illam.* Ergo quando Laban fecit nuptias, tempus servitutis finitum erat. Unde rursus Biblia hebræa Ariæ Montani ita habent: *Quia impleti sunt dies mei* (quibus nempe me tibi servitutum promisi), *et ingrediar ad illam.* Et omnium clarissime id exprimit paraphrasis chaldaica, quæ *̄. 21* vertit hoc modo: *Da mihi uxorem meam, quoniam impleti sunt dies servitutis meæ, et ingrediar ad eam.*

Prob. III, ex S. Hieron. lib. Quæst. hebraic. in Gen. ita scribente: *Non igitur, ut quidam male aestimant, post septem annos alios Rachel accepit uxorem, sed post septem dies nuptiarum uxoris primæ.* Ergo jam septem annis servierat Jacob, quando Laban loco Rachelis fraudulenter ad eum introduxit Liam. S. Hieron. subscribit S. P. Aug. Q. 117 in Gen. ubi dicit: *Jacob viginti annos illic explevit, quorum primis septem sine conjugio fuit, donec serviendo id adipisceretur.*

Obj. I. Hic *̄. 20* dicitur: *Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis: et videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.* Atqui tamen contrarium contingere debuisset, si tantum in fine primi septennii intrasset matrimonium: siquidem amantibus etiam breve tempus longum esse solet. Unde et Prov. XIII, 12, dicitur: *Spes quæ differtur affligit animam.* Ergo Jacob Liam et Rachelem non in fine, sed in initio primi septennii videtur accepisse uxores.

R. Neg. min., quia in loco objecto per metonymiam dies ponuntur pro labore dierum, qui licet in se esset difficilis et gravis, amor tamen eum facilem et levem faciebat. *Dictum est ergo* (videbantur, etc.) *propter laborem servitutis, quem facilem et levem amor faciebat*, inquit S. P. Q. 88 in Gen.

Obj. II. Si Jacob non intraverit matrimonium, nisi post primum septennium completum: sequitur quod Lia tempore septem annorum pepererit septem liberos, nempe sex filios et unam filiam, hoc cap. et seq. expressos: atqui tamen hoc non videtur posse admitti, quandoquidem inter natum Judam et conce-

ptum Issachar Lia ad tempus fuerit sterilis; ut patet ex *̄. ult.* hujus cap.; ergo, etc.

R. Neg. min.; siquidem omnia jam dicta tempore septem circiter annorum potuisse contingere, nequaquam impossibile videtur. Itaque supponamus quod Jacob ad avunculum suum Labanum pervenerit tempore veris; uti videntur prætere alii ex istis qui volunt eum Liam et Rachelem duxisse circa initium primi septennii. Elapsis primis septem annis, quibus pro Rachele servierat, Lia ipsi fraudulenter supponitur loco Rachelis, eamque ducit uxorem.

Octavo igitur anno, quo Jacob in Mesopotamia erat, Lia minus chara viro suo concepit, Rubenque decimo enixa est mense; vigesimo Simeon, trigesimo Levi: septimo vero supra trigesimum Rachel hactenus sterilis, sed impatiens, liberorum desiderio, Balam ancillam suam Jacob viro suo in uxorem tradidit, ut saltem ex ea liberos susciperet educandos.

Quadragesimo mense Judas natus est ex Lia: septimo vero et quadragesimo Dan natus est ex Bala.

Interim Lia sentiens se desiisse parere, sive concipere, quadragesimo nono Zelpham ancillam suam quoque Jacob tradidit in uxorem.

Septimo supra quinquagesimum mense natus est Nephtali ex Bala; nono et quinquagesimo Gad ex Zelpha.

Mense sexagesimo completo, ac consequenter quinquennio secundi septennii finito, Ruben puer quatuor annorum et duorum mensium, tempore messis triticæ (quæ in Palestina et Mesopotamia videtur esse tempore veris) reperit mandragoras in agro, easque matri suæ Liæ affert, quæ, postquam jam per viginti menses parere desiisset, rursus concepit, et mense sexagesimo nono potuit esse enixa Issachar; circa quod tempus, verisimiliter parum ante Issachar, etiam Aser potuit esse natus ex Zelpha.

Mense septuagesimo nono natus est Zabulon ex Lia; tandem nono supra octogesimum, ac consequenter, quinque duntaxat mensibus post finitum secundum septennium, nata est Dina, cap. 50, *̄. 21.*

Inst. I. Ex *̄. 21* et 22 cap. 50 videtur satis constare, quod Dina nata sit ante Josephum; atqui ibidem ex *̄. 23* et 26 liquet, Josephum esse natum anno 14 servitutis finito; ergo nativitatem Dinæ non licet protrahere ad quinque menses post finitum secundum septennium.

R. Neg. maj. quia *̄. 21* nativitas Dinæ videtur relata per anticipationem, qua Scriptura satis frequenter uti solet. Unde sicuti supra, cap. XXV, 8, retulit Moyses mortem Abraham ante nativitatem Jacob et Esau, quia nempe intendebat prius absolvere ea, quæ concernebant historiam vitæ Abraham, quam inciperet narrare generationes Isaac; ideo quoque videtur narrasse nativitatem Dinæ ante ortum Josephi; quia nempe voluit prius absolvere generationes omnes ad Liam spectantes, quam inciperet describere generationem Joseph ex Rachele. Et hoc nos multo fundatius dicimus, quam oppositæ opinionis patroni, qui prætereunt verba *̄. 20*: *Servivit ergo Jacob pro*

Rachel septem annis, a Moysse subijci anticipative, ob rerum, ut dicunt, cognationem manifestam, ut nempe summam præmitteret narranda, dein particulatim et prolixius, juxta Scripturæ morem, cujus similia et crebra exempla in promptu sunt.

Inst. II. Dina erat nubilus, quando violata est a Sichem filio Hemor, infra cap. XXXIV, 2: atqui si fuisset nata post secundum septennium, tunc temporis nubilus esse non potuisset; ergo, etc.

R. Neg. min. Nam cum Jacob post finitum secundum septennium, adhuc sex annis manserit apud avunculum suum Laban, ut patet ex cap. XXXI, 58 et 41, sequitur quod Dina habuerit quinque annos et septem menses, quando Jacob ex Mesopotamia reversus fuit in terram Chanaan. Jam vero ex cap. XXXIII, 47, liquet, quod aliquo notabili tempore videatur habitasse in Socoth, antequam transiret in Sichem. Supponamus igitur cum Vitre et nonnullis aliis chronologis, quod eodem anno, quo fugit ex Mesopotamia, venerit in Socoth, et ibidem habitaverit octo annis: in hoc supposito Dina fuit circiter 14 annorum, quando violata est a Sichem filio Hemor, ac consequenter nubilus erat.

Ex quibus omnibus liquet, quod præfatum argumentum (in quo maxime se fundant oppositæ opinionis patroni) minime nos urgæat, ut recedamus ab obvio et naturali sensu γ . 21 et 25, eumque detorqueamus ad sensum valde improprium; puta dicendo, quod *ad servivi* idem significet ac *servio*; *tempus impletum est*, idem ac *plenum est*, scilicet generandi liberus, etc.

QUESTIO II. — AN, ET QUOMODO HIC PECCAVERT LABAN ET JACOB.

Resp. et dico 1: Multiplicis peccati hic reus fuit Laban.

1. Inhumanus fuit et atrox in filiam suam Rachelem, quam veluti mancipium, nulla dote assignata, cum obsequiis Jacobi permutavit: de quo ipsa cum sorore conqueritur infra cap. XXXI, 14 et 15: *Nunquid habemus residui quidquam in facultatibus et hæreditate domus patris nostri? Nonne quasi alienas reputavit et vendidit nos comedique pretium nostrum?*

2. Versipellis fuit et duplicis animi: quia pro septennali obsequio Jacob promiserat Rachelem; cum tamen intenderet potius fraudulenter surrogare Liam; ut patuit ex eventu.

3. Injustus fuit: quia durissimo septem annorum labori mancipavit Jacob, qui necessitudinis, sanguinis, divitiarum, et meriti causa filiam suam gratis, imo dotatam dare debuisset, ubi partes conveniant.

4. Violentus fuit; quia loco Rachelis substravit ipsi Liam, cujus matrimonium ex timore saltem reverentiali eum coegit ratum habere, septemque aliis annis pro Rachele de novo servire.

5. Injurius fuit Racheli, quam a jure thori ad tempus amovit; seduxit et Liam, quam viro non suo

subjecit, et periculo exposuit opprobrii sempiterni, si a Jacob fuisset repudiata, etc.

Dico 2. Nulla ratione hoc cap. culpandus est Jacob; quia bona fide et ex ignorantia facti-totum contigit, quod hic posset videri culpabile.

Obj. I. Jacob hic dicit ad Laban γ . 21, *Da mihi uxorem meam*; ergo videtur rem cum ea habuisse ante matrimonium.

R. Neg. conseq. Quia impleta conditione, jam erat ei desponsata. Porro desponsatæ in Scriptura quandoque vocantur uxores; ut patet ex Deut. XXII, 24, ubi stuprator desponsatæ lapidibus obrui præcipitur, addita hac ratione: *Quia humiliavit uxorem proximi sui*.

Obj. II. Inconceptibile est, quod Jacob tota nocte laboraverit facti ignorantia, nullamque saltem habuerit fraudis suspicionem.

R. Neg. assumpt.; nam Moyses ignorantiam illam energie exprimit dicens γ . 24: *Facto mane, vidit Liam*. Quo comperto, et ipse Jacob in fraudulentum insurgit avunculum γ . 25 dicens: *Quid est quod facere voluisti? Nonne pro Rachel servivi tibi? Quare imposuisti mihi?* Ex quibus satis constat, quod factum illud Jacob penitus ignoraverit.

Obj. III. Si mentis compos fuisset Jacob, fraudem detexisset vel ex visu, vel ex auditu, vel ex tactu; ergo illa die liberius biberat, sicque ignorantia illi causam dederat.

R. Neg. ant. Quia in omnibus istis sensibus decipi potuit Jacob sibi præsentissimus. 1. Quidem in visu, quia (ut notat Estius) honestatis et verecundiæ causa olim in tenebris solebant ad thalamum viri noviter nuptæ introduci, et quidem obvelata facie. 2. Decipi potuit in auditu; quia, suadente Labano, vel tacere potuit Lia, vel vocem sororis imitari, vel propriari submisso loquendo fingere; quia satis constat, quod submissa loquela ita quandoque vocem variet, ut crederes te alteram audire personam. 3. Decipi potuit in tactu; quia cum simplicissimus et castissimus esset Jacob, ex hac illusionem elucet, quod in uxore non quæsierit blanditias, et lenocinia meretricia, sed ea potius usus sit in castitate maritali. His adde, quod fraus hæc esset prorsus insolita, et sine exemplo, quam proinde homo rectus et simplex subolere non potuit.

Inst. Ergo et Rachel peccavit, lenocinium illud non impediens.

R. Neg. sequelam: quia imprimis fraudem illam Rachel potuit ignorare. Deinde quanquam non ignorasset, potuit ab ea impedienda metu gravi et injusto, fraudulenta quoque vel violenta abductione deterri. Porro non semper tenemur alterius peccatum cum gravi nostro incommodo impedire. Quidquid sit, ignorantiam illam in justo Jacob Deum permittere voluisse, unanimitè tradunt SS. Patres.

Obj. IV. Jacob facile acquievit Labano, tenuem facti sui rationem afferenti; ergo consensit in factum libidinosum.

R. Neg.; conseq., quia tantum acquievit Labano, ma-

trimonium Liæ petenti per hæc verba γ . 27: *Imple hebdomadam dierum hujus copulæ, et hanc quoque (Rachelem) tibi dabo*.

Porro quamvis omni jure potuisset Jacob Liam repudiare, habuit tamen justas rationes in hoc matrimonium consentiendi. 1. Quidem, ne cognatam suam a se vitiatam, et forte imprægnatam exponeret opprobrio. 2. Ne sibi grave malum ex parte Labani accerseret, cujus potentiam merito timere potuit. 3. Ut hac via vexam iniquam redimeret, et debitam sibi uxorem Rachelem obtineret, quam alias non obtinuisset.

Inst. Jacob tandem potitus optatis nuptiis, amorem sequentis prioris prætulit; ergo saltem inordinato amore peccavit.

R. Neg. conseq. Quia majori amore digna erat Rachel, tum propter naturæ dotes, tum quia spontaneæ eam duxerat, nec ab illa decepta fuerat, prout fuerat illus a Lia. Porro quod castus fuerit hic Jacobi amor in Rachelem, patet ex eo, quod toto tempore septem annorum, ne semel eam tetigisse legatur.

Noluit tamen Dominus ut Jacob despiceret Liam, et hinc γ . 31 videns, quod despiceret Liam, aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente, ut vel sic omnes amici sui semitas divina sua, solidaque providentia suaviter diserneret et gubernaret.

Obj. V. Versu 26 ait Laban ad Jacob: *Non est in hoc loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias*. Atqui consuetudinem illam ignorare non potuit Jacob, qui per septem annos jam ibi habitaverat; ergo fraudem sibi struendam subolere potuit.

R. Vel consuetudinem illam a Laban fuisse confictam, vel si revera fuerit, recte equidem confusus est Jacob, quod Laban consuetudinem illam prætergredi vellet. 1. Quia ipsum ante non monuit. 2. Quia petitam juniorem, non obstante ista consuetudine ei absolute concessit, sub conditione obsequii septennalis, quod Jacob impleverat. 3. Quia solemniter celebravit convivium nuptiale Rachelis, quam omnes noverant juniorem; adeoque jam satis indicaverat, quod prætentam istam consuetudinem nollet observare.

QUESTIO III. — AN JACOB POTITUS SIT OPTATIS NUPTIIS RACHELIS IN INITIO ALTERIUS SEPTENNII, AN IN FINE.

Resp. verbis S. P. Aug. Q. 89 in Gen. Si parum advertatur rei hujus narratio, putabitur quod posteaquam Liam Jacob duxit uxorem, deinde servivit alios septem annos pro Rachele, et tunc eam duxit. Verum tamen non ita est. Unde juxta S. D. quod hic γ . 27 dicitur: *Imple hebdomadam dierum hujus copulæ*, idem est quod, *Imple*, seu expecta septem dies, quibus darent solemnia nuptiarum hujus matrimonii, et iis finitis, tradam tibi pleno jure uxorem etiam Rachel, sic tamen ut pro ea mihi aliis septem annis servias. Infame enim fuisset Liæ, se dimitti a Jacob, et indecorum intra dies nuptiales aliam ipsi superinduci: nam per septem dies tunc temporis nuptiæ celebrabantur, ut nunc tribus, quemadmodum insinuat S. P. ibidem; et patet ex nuptiis Samsonis Jud. XIV, 12.

Fallitur proinde Josephus, qui putat hic hebdoma-

dam annorum intelligi, quasi Jacob non duxisset Rachelem ante finitos secundæ servitutis annos. Hebdomadam enim dierum nuptialium cum S. P. Aug. hic γ . 28 intelligendam esse, sustinent S. Hieron. supra Q. I. cit., Alcuinus, Estius et omnes passim interpretes.

Et revera solos septem dies inter utrasque nuptias interponendas esse, satis colligitur ex γ . 30 et 31: atque etiam ex contentionibus Liæ et Rachelis ante nativitatem Joseph, quæ contigit anno 14 paternæ servitutis; quia post eum natum servivit Jacob alios sex annos pro gregibus; ut eruitur ex cap. XXXI, 58 et 41.

P. quid significetur per Liam et Rachelem..

R. Sensu allegorico per Liam significatur Synagoga, per Rachelem Ecclesia, pro qua utraque Jacob (id est Christus) servivit; ut explicat Justinus in dialogo cum Tryphone.

Sensu autem tropologico Rachel significat vitam contemplativam, Lia activam; ut præclare exponit S. P. Aug. lib. XXII cont. Faustum, cap. LII; item S. Greg. lib. VI Moral., cap. XXVIII.

CAPUT XXX.

Rachel sterilis, et Lia parere cessans, ancillas suas marito tradunt, ex quibus singulæ binos suscipiunt filios, præter quos Lia duos alios, et filiam parit; Rachel vero Joseph: unde Jacob in patriam redire cogitat; sed novo pacto a Laban detentus, virgarum decorticatione ditatur.

QUESTIO I. — AN CULPABILIS SIT JACOB, QUOD QUATUOR ACCEPERIT UXORES.

Resp. et dico: Faustus manichæus, acerrimus Jacobi patriarchæ criminatorem, propudiosa ipsum incontinentiæ arguit propter multiplicatas hic uxores: cujus vestigiis insistens Calvinus, et hæc Scripturæ verba expendens: *Deditque (Rachel) illi Balam in conjugium; scribere non veretur: Itaque ad tantum conjugium rapitur Jacob. Unde colligimus nullum esse peccatis finem, ubi semel neglecta est Dei institutio. Atque hoc est, quod dixi, non statim Dei scrulis reductum ad sanam mentem, etc.* Verum clamoroso hæretico Fausto os olim obstruxit S. P. Aug., et in ipso succlamantem Calvinum præfocavit lib. XXII cont. Faustum, et alibi, ostendens quod patriarchæ in matrimoniis suis non delicias carnis, sed generis tantummodo sui intenderint multiplicationem; quod facta dispensatione (quam cap. XVI probavimus) licitum erat, planeque honestum.

Sane si Rachel spurcitiæ carnis intendisset (idem est de Sara et Lia) potius absterruisset virum ab omni alia muliere, quam ancillam suam viro suo dedisset uxorem; ut vel lippis oculis quilibet potest intueri.

Sed quid de viris loquar (ut utar verbis S. P.) *quibus excellentissimum testimonium divina voce perhibetur, cum ipsas feminas nihil aliud in concubitu appetivisse, quam filios, satis eluceat.*